DOI: https://doi.org/10.59295/DIA.2024.1.13
CZU: 929.731(498)"1989/1993"
Orcid ID: 0009-0002-1143-3939

REGELE MIHAI I ȘI BASARABIA, O VIZIUNE ASUPRA VIITORULUI. DECLARAȚII ȘI DOCUMENTE DIN PERIOADA EXILULUI REGAL, 1989-1993

Bianca PĂDUREAN

Doctoranda Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova, programul Istoria românilor (pe perioade).

Domeniul de interes: istoria contemporană, mai exact perioada comunistă și post-revoluționară, având ca temă de doctorat: „Diplomația regelui Mihai în exil. Acte și acțiuni publice și private din perioada 1984-1997. Realizator, timp de trei ani (2018-2020), al rubricii „Pagina de istorie" la Radio France Internationale – România.

A publicat articole pe teme istorice în diferite reviste și publicații, printre care și în volumul colectiv „De la Elitele Securității, la Securitatea Elitelor", coordonat, în 2017, de Margareta Aslan și Adrian Liviu Ivan, publicat de Editura Presa Universitară Clujeană.

Regele Mihai I și Basarabia, o viziune auspra viitorului.
Declarații și documente din perioada exilului regal, 1989-1993

Rezumat. Articolul relevă pozițiile publice ale Regelui Mihai I, aflat în exil, față de Basarabia, așa cum reies ele din interviuri, documente, declarații publice, scrisori deschise și mesaje adresate românilor, în diferite circumstanțe. În realizarea acestui studiu au fost analizate atât documente edite (mesaje publice ale Regelui Mihai I, publicate în diferite cărți de interviuri sau memorialistice despre rege, articole de ziare care reproduceau aceste mesaje, alte articole care vorbeau despre acțiunile publice regale), cât și documente inedite, cum ar fi corespondența dintre Regele Mihai și unul dintre cei mai importanți lideri ai românilor din exil, Ion Rațiu, sau extrase din dosarul de urmărire informativă a Regelui Mihai I, de către Securitate, aflate în Arhivele Consiliului Național de Studiere a arhivelor Securității din România. Perioada studiată este 1989-1993, în care regele a făcut multe declarații publice legate de Basarabia, pe care n-a uitat-o niciodată. Temele abordate în comunicarea publică sunt legate de Pactul Ribbentrop-Molotov și efectele acestuia, exodul tinerilor, libertatea de a vota și de a-și hotărî singuri soarta, respectarea democrației întru totul, dar și problema transnistreană. Regele analizează lucid situația Basarabiei și vorbea despre integrare europeană cu mult înainte ca Republica Moldova să se înscrie, efectiv, pe acest drum. Studiul arată aplecarea regelui asupra problemei basarabene, vizionarismul său în ceea ce privește parcursul european și diplomația, dar și fermitatea cu care spune adevărurile istorice și analizează efectele acestora în prezent.

Cuvinte-cheie: Regele Mihai I, exil, Basarabia, diplomație, Republica Moldova, Uniunea Europeană.

King Mihai I and Bessarabia, a vision of the future.
Statements and documents from the royal exile, 1989-1993

Abstract. The article reveals the public positions of King Mihai I, while in exile, towards Bessarabia, as they emerge from interviews, documents, public statements, open letters and messages addressed to Romanians, in different circumstances. In this study, both published documents (public messages of King Mihai I, published in various books of interviews or memoirs about the King, newspaper articles reproducing these messages, other articles talking about royal public actions) and unpublished documents were analyzed, such as the correspondence between King Mihai I and one of the most important leaders of the Romanians in exile, Ion Rațiu, or extracts from the file on the Securitate's pursuit of King Mihai I, in the archives of the National Council for the Study of Romanian Security Archives. The period studied is 1989-1993, when the King made many public statements about Bessarabia, which he never forgot. The themes addressed in the public communication are related to the Ribbentrop-Molotov Pact and its effects, the exodus of young people, the freedom to vote and to decide their own fate, respect for democracy as a whole, and the Transnistria problem. The King analyses the situation in Bessarabia licitly and spoke of European integration long before the Republic of Moldova actually embarked on this path. The study shows the King's focus on the Bessarabian problem, his visionary approach to the European course and diplomacy, and the firmness with which he tells the historical truths and analyses their effects today.

Keywords: King Mihai I, exile, Bessarabia, diplomacy, Republic of Moldova, European Union.

Pornind de la aserțiunea că cine nu își cunoaște istoria, riscă să îi repete greșelile, tema exilului și declarațiilor publice ale Regelui Mihai devine de extremă actualitate, prin ceea ce relevă analiza acestor opinii, declarații și poziții publice ale ultimul conducător al României Mari, care îngloba și Basarabia. De ce de actualitate? Pentru că Basarabia, actuala Republică Moldova, din punct de vedere administrativ și geopolitic, s-a înscris pe drumul către Uniunea Europeană. Dar ce legătură are Regele Mihai I cu Uniunea Europeană și cu Basarabia? Așa cum reiese și din documentele studiate, are o legătură foarte mare, pentru că monarhul vorbea public despre tema europeană, cu mult înainte ca autoritățile din Republica Moldova, ba chiar din România să o facă. Putem vorbi despre un adevărat vizionarism, bazat pe temeinice cunoștințe de politică externă, istorie, economie, dar și pe afecțiunea și atașamentul pe care Regele Mihai I le-a arătat, cu orice ocazie, față de Basarabia. Din păcate, aceste mesaje și poziții ale Regelui Mihai I nu au avut rezonanță nici în România, nici în Basarabia, la vremea respectivă, ocultate fiind de aceeași poziție pro-comunistă sau neo-comunistă a liderilor din ambele țări, la care s-a înscris și mass-media, în primii ani după 1989.

Perioada pe care se concentrează acest studiu este 1989-1993, perioadă care, după o anumită logică, nu ar mai fi trebuit să fie considerată una de exil, pentru Regele Mihai, după schimbarea de regim de la București și de la Chișinău. Realitatea a fost, însă, cu totul alta: regelui i-a fost interzisă venirea în România, în mai multe rânduri. În public au ajuns doar două sau trei tentative, poate cele mai spectaculoase (cum e cea din 25 decembrie 1990, când regele, principesele Margareta și Sofia și însoțitorii lor au fost întorși din drumul lor către Curtea de Argeș, pe autostradă, sub amenințarea kalașnikov-urilor [1, p. 62]). Considerăm exilul regelui încheiat abia în 1997, când Regele Mihai și-a primit pașaportul românesc, deci i-a fost recunoscută cetățenia română, dobândită la naștere și retrasă de comuniști în 1948, la cinci luni după abdicarea forțată.

Relația Regelui Mihai cu Basarabia este una specială. „Trecutul nu are chip dacă nu îl privim" [2, p. 15]. Este doar îndemnul și motivația de a redescoperi un personaj istoric care s-a dovedit atât de iubit de populație, încât a rămas în memoria colectivă, ba chiar transmis peste generații.

Documentele prind viață și vorbesc

În realizarea acestui studiu au fost analizate atât documente edite (mesaje publice ale Regelui Mihai I, publicate în diferite cărți de interviuri sau memorialistice despre rege, articole de ziare care reproduceau aceste mesaje, alte articole care vorbeau despre acțiunile publice regale), cât și documente inedite, cum ar fi corespondența dintre Regele Mihai și unul dintre cei mai importanți lideri ai românilor din exil, Ion Rațiu, sau extrase din dosarul de urmărire informativă a Regelui Mihai I, de către Securitate (mai exact Direcția de Informații Externe), aflate în Arhivele Consiliului Național de Studiere a arhivelor Securității (CNSAS) din România. Ca ordin de mărime, dosarul de urmărire a regelui conține peste 800 de file. Au mai fost studiate zeci de pagini de mesaje publice și sute de articole regăsite în presa din exil, în română, engleză, franceză și maghiară. Metoda folosită este cea de analiză calitativă și de conținut a acestor comunicări regale, la ce se refereau, cui se adresau și cu ce scop. O altă sursă folosită este fondul documentar al Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca, acolo unde am putut studia Fondul Carp, în care se află corespondența dintre Regele Mihai și Mircea Ionnițiu, secretarul personal al Majestății Sale, fost coleg al său în faimoasa Clasă Palatină, creată special de Carol al II-lea pentru educarea fiului său, Mihai.

Ce conțineau mesajele regale?

Regele Mihai a avut o perioadă de „silenzio stampa", nu autoimpusă, ci forțată de presa occidentală, în special de Radio Europa Liberă și BBC, care nu mai difuzau mesajele sale audio de Paști, Crăciun, Anul Nou sau cu alte ocazii, așa cum făcea la începutul exilului regal. Această punere sub tăcere a vorbelor monarhului a coincis cu deschiderea statelor occidentale către liderul comunist Nicolae Ceaușescu, perceput în anii

’70 ca fiind un răzvrătit împotriva Rusiei. Unii au pus această atitudine pe seama vizitei cuplului Ceaușescu la curtea reginei Marii Britanii, în 1978, când o lume întreagă a putut să îl vadă pe Ceaușescu plimbat de regină în caleașca regală trasă de cai albi, dar și pe seama vizitelor președinților americani în România comunistă. Nixon a venit la București, în 2 august 1969. Șase ani mai târziu, în 2 august 1975, venea în vizită oficială la București un alt președinte american, Gerald Ford. SUA doreau să facă o breșă în blocul socialist condus de URSS, iar România avea interese economice. Aceste vizite nu s-au încheiat însă cu rezultate importante privind apropierea României de democrația occidentală. Ele s-au soldat numai cu colaborări economice limitate. Percepția Occidentului cu privire la așa-numitul liberalism al lui Ceaușescu avea să fie o mare dezamăgire la sfârșitul anilor 1970 și în anii 1980.

În ciuda acestui blocaj de comunicare cu care s-a confruntat Regele Mihai în anii ’70, el a continuat să spună ce avea de spus. Nu de puține ori își înregistra mesajele acasă, asistat de Regina Ana, cu capul într-un dulap, pentru a avea o antifonare mai bună. Faptul că nu mai erau emise în eter, era o cu totul altă problemă…

„După doi ani, BBC și Europa Liberă au acceptat să dea la radio – Mesajul meu de Crăciun și de Anul Nou, puteam să îl înregistrez cu vocea mea. Asta a durat un timp, până când politica generală, în special, cea americană, a început să o lase mai moale cu rușii – «peaceful coexistence», așa se spunea. Au fost vreo doi ani și ceva în care aceste posturi de radio nu au mai vrut să difuzeze mesaje cu vocea mea. Au dat sub formă de comunicat, că am spus cutare lucru. Atât. Am încercat să protestăm, dar nu a fost chip (să schimbăm decizia n. ed.). Dar după doi sau trei ani, s-a revenit. Când au început să se încurce treburile mai mult între ruși și americani. Și a rămas așa până la sfârșit”, mărturisea însuși Regele Mihai despre episodul interzicerii sale pe marile radiouri internaționale, BBC și Europa Liberă [3, p. 182]. Regele mai relatează și faptul că românii care l-au vizitat în perioada de „silenzio stampa” impusă, i-au spus că în România se crede că regele nu mai vrea să vorbească.

În 1991, când a devenit tot mai evident că România încă oscilează între a se îndrepta spre o democrație adevărată și a-și crea propriul sistem original, în care foștii nomenclaturiști, deghizați în democrați acaparaseră puterea, Regele Mihai face ceea ce a făcut încă de la începutul exilului: se adresează marilor puteri democratice ale lumii, expunând situația din România. Regele Mihai a vorbit în fața Comitetului Național de Politică Externă American, în 24 aprilie 1991, la New York. Majestatea Sa a explicat succint cum stăteau lucrurile în România anului 1991: Revoluția română a rămas neîmplinită, adică ceea ce a fost o răscoală populară împotriva comunismului, a sfârșit prin a deveni un regim al foștilor comuniști, cu mentalitatea și metodele lor, periculos de apropiate de cele ale predecesorilor lor. Regele Mihai a vorbit în fața politicienilor americani despre marele avantaj competițional cu care România a ieșit din comunism: lipsa datoriilor externe, care ar fi asigurat o premisă bună pentru o dezvoltare economică sănătoasă. Însă acest avantaj nu a fost folosit, lucru care a dus nu la stagnare economică, ci chiar la regres, remarcă monarhul. „Cum se pot crea instituții democratice din cenușa stăpânirii comuniste bazate pe un partid unic? Instituțiile democrate implică crearea unei societăți civile. Aceasta nu este o sarcină ușoară în țările obișnuite cu totalitarismul și centralismul” [4, p. 278], explica Regele Mihai în fața Comisiei de Politică Externă a SUA.

Mesajul de Anul Nou din 31 decembrie 1991 are un ton destul de grav și de trist, din cauza situației în care se aflau românii și România. Regele vorbește despre măsurile economice luate precipitat și brutal, fără protecție socială. „În zorii Anului Nou vă cer, în ciuda suferințelor și sacrificiilor, să nu vă pierdeți speranța și încrederea în viitor. Mersul firesc al istoriei nu poate ocoli România și nici nu poate fi oprit în mod arbitrar, la o haltă oarecare între comunism și democrație. La Moscova, plecarea de la putere a lui Mihail Gorbaciov și coborârea drapelului roșu comunist de pe Kremlin, ne-au dovedit în modul cel mai izbitor că structurile comuniste nu pot coexista cu democrația” [4,

Regele Mihai la vizita din 1992 la Bucuresti, când l-au întâmpinat aproximativ 1 milion de români

p. 291], mai spune Regele Mihai în mesajul de Anul Nou din 1991.

Claritatea cu care înțelegea scena politică, cu toate că nu trăia la vremea respectivă pe teritoriul peste care a domnit în două rânduri, reiese și dintr-o altă declarație publică, o cuvântare rostită în 26 martie 1992 la dineul anual al Institutului Canadian al Afacerilor Internaționale, Filiala Toronto. Atunci, Regele Mihai a vorbit audienței despre Europa de Est, care riscă să cadă într-o nouă uitare, din atenția publică, din cauza altor probleme presante ale politicii internaționale, cum ar fi răspândirea armelor de exterminare în masă sau consecințele recesiunii economie. Remarcăm faptul că problemele lumii nu s-au schimbat prea mult, din 1992.

Geopolitica văzută prin ochii regelui

Regele Mihai a mai făcut o serie de remarci asupra situației geopolitice și economice a Europei, o adevărată analiză a stadiului țărilor din fostul bloc comunist, pentru ca apoi să vorbească public despre un concept vehiculat apoi abia în secolul XXI, și anume „Europa cu mai multe viteze". Pentru prima dată s-a vehiculat conceptul de „Europă cu două viteze" în anul 2016, iar în anul 2023 se vorbește despre o Europă cu patru viteze. Iată cum vedea Regele Mihai situația României, în 1992, cu cel puțin 24 de ani înainte de prima mențiune a Europei cu mai multe viteze: „Sunt perfect conștient că dezvoltarea României nu a fost la fel de rapidă ca și a celorlalte state, foste comuniste, dar vreau să-mi exprim din nou convingerea că nu ar trebui ca pe continent țările să fie din nou împărțite în țări de prim rang și de rangul al doilea. O asemenea politică ar distruge orice stimulent către reformă și ar perpetua instabilitatea. Ce speranță pot eu avea să-mi conving poporul să sufere mai mult pe calea regenerării economice și politice, dacă rezultatul ultim va fi tot expedierea într-un colț al Balcanilor plin de neliniști și din ce în ce mai ignorat?", a mai spus Regele Mihai la Toronto, în 1992. Este un alt exemplu de diplomație regală, pusă în slujba României, o diplomație a unui rege aflat în continuare în exil, chiar dacă, aparent, la București regimul a fost schimbat, în 1989.

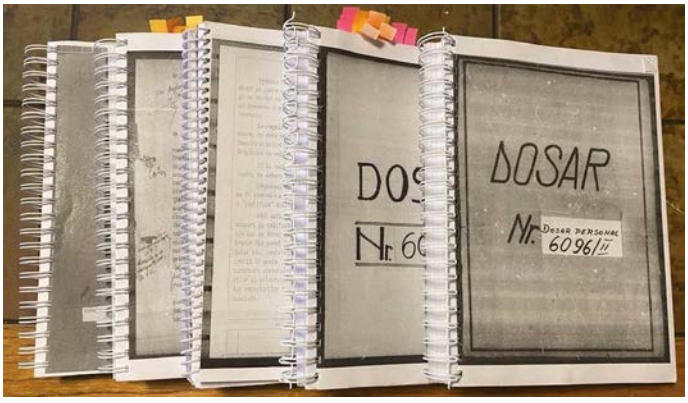
În 8 noiembrie 1992, cu prilejul onomasticii sale, Regele Mihai a trimis un mesaj tinerilor români. Majestatea Sa a vorbit despre rolul decisiv pe care l-au avut tinerii în alungarea regimului comunist, dar și despre pericolul ca cei care au slujit cu credință și abnegație comunizarea României să îi descurajeze pe tinerii României că pot avea un viitor decent la noi în țară. Practic, cu încă un prilej, Regele Mihai a anticipat ceea ce urma să se întâmple la scară mare în anii 1990-2000: exodul tinerilor în străinătate, în căutarea unei vieți mai bune.

„Ei văd în voi principala piedică în calea încercării de restaurare a comunismului. Ei întreţin haosul pentru a vă descuraja, pentru a vă face să credeţi că orizontul realizării personale vi s-a şi închis. Ei poartă răspunderea pentru sutele de mii de români care şi-au încercat norocul pe alte meleaguri, şi tot ei astăzi, fac tot ce le stă în putinţă ca voi, care v-aţi ridicat piepturile goale în faţa armelor, să părăsiţi ţara, şi să trăiţi printre străini, suferind de dorul de Ţară, care, lipsită de voi, de energia, entuziasmul şi optimismul vostru tineresc, nu va putea renaşte", transmitea Regele Mihai tinerilor români în 1992.

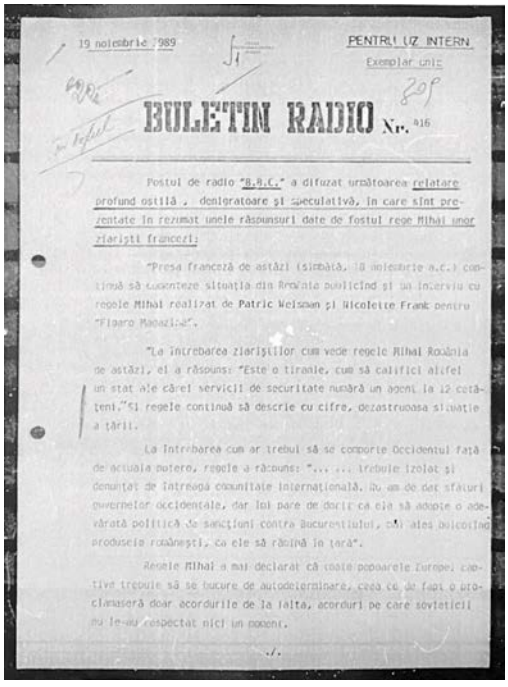
Însă care era atitudinea Regelui Mihai faţă de Basarabia, în anii 1990? În multiple ocazii, monarhul a vorbit public despre drama desprinderii Basarabiei din România. Una dintre aceste ocazii a fost mesajul public transmis în 27 iunie 1990, adresat basarabenilor, în care regele vorbeşte despre abandonarea României şi celorlalte ţări din Europa de Est în sfera de influenţă sovietică, vorbeşte despre basarabenii deportaţi în lagărele de concentrare din Siberia, dar şi despre tratatul semnat de Hitler şi Stalin la 1939. „Procesul de emancipare naţională care s-a născut în Basarabia va rămâne înscris printre miracolele epocii noastre. În doi ani, basarabenii au reuşit să-şi restabilească limba naţională şi drapelul lor, să reînvie literatura şi datinile lor, să genereze mişcări politice capabile să unească muncitorimea, ţărănimea şi intelectualitatea. Acţiunea lor continuă să fie un izvor de inspiraţie pentru noi toţi. Basarabenii au început astfel să-şi ia viaţa în propriile lor mâini şi să-şi făurească viitorul." [4, p. 264], transmitea Regele Mihai basarabenilor.

În septembrie 1991, Regele Mihai, regina Ana şi principesele Margareta şi Sofia se aflau la Paris, în prima vizită făcută de familia regală diasporei româneşti de acolo, la invitaţia acesteia. Festivităţile au avut loc la Pavilionul Regal, în 14 septembrie 1991. Cu această ocazie, Regele Mihai a ţinut să adreseze asistenţei un discurs în care a vorbit despre contribuţia diasporei româneşti din Franţa la păstrarea adevăratelor valori ale culturii române. Nu a uitat să menţioneze faptul că apreciază eforturile fondatorilor Casei Româneşti (La Maison Roumaine) de la Paris. Regele nu a ratat ocazia să vorbească audienţei despre răul pe care comunismul l-a adus în special României şi a ţinut să puncteze că şi ruda apropiată a comunismului neo-comunismul, nu poate fi reformat, el nu poate fi decât eliminat. Acest discurs a fost rostit la puţină vreme după ce Moldova şi-a declarat independenţa (27 august 1991). Astfel că Regele Mihai şi-a expus, din nou, poziţia, faţă de Basarabia. „Pentru noi toţi, pentru toţi românii, ziua de 27 august a căpătat o importanţă istorică. Cu bucurie şi adâncă emoţie am văzut cum fraţii noştri din Basarabia şi-au lua soarta în mâini, declarându-se independenţi de Kremlin. Ei au arătat că împărtăşesc aceleaşi sentimente patriotice şi de demnitate naţională de care au dat dovadă şi bunicii lor acum 73 de ani. Occidentul – Comunitatea Europeană şi Statele Unite, au recunoscut (şi nu prea devreme) independenţa Ţărilor Baltice – nu poate să nu acorde aceeaşi recunoaştere şi fraţilor noştri de peste Prut. El nu poate uita că Basarabia (împreună cu Bucovina de Nord şi Herţa) a fost anexată cu forţa de către Uniunea Sovietică în urma unui pact încheiat între Stalin şi Hitler" [4, p. 283]. Nu putem să nu remarcăm că acest mesaj public pe care l-a dat Regele Mihai face parte din instrumentele cu care un diplomat care reprezintă interesele României şi românilor de pretutindeni îşi exercită, de drept, această îndatorire.

Regele a mai vorbit, în faţa românilor din Franţa, şi despre nevoia restabilirii la voi a valorilor precum sinceritatea, încrederea, solidaritatea, responsabilitatea personală. „Toate trăsăturile specifice mentalităţii comuniste trebuie să dispară: Mă gândesc la cenzură, frică, la bănuială, la industria de zvonuri, la oportunism şi servilitate.", a mai spus regele în acelaşi discurs. Regele nu a ratat nici de data aceasta ocazia de a spune asistenţei că în procesul de revenire la normalitate a României, rolul monarhiei constituţionale este de o importanţă capitală. Argumentele aduse de monarh, în faţa unui public aflat în miezul republicanismului, au fost că monarhia, mai mult decât orice altă instituţie, poate aduce ţării stabilitate, unitate, legitimitate. În plus, ar fi ultimul obstacol în calea comunizării

Dosarele de urmărire informativă a Regelui Mihai, aflate la CNSAS

19 noiembrie 1989

PENTRU UZ INTERN

Exemplar unic

BULETIN RADIO Nr. 816

Postul de radio "B.B.C." a difuzat următoarea relatare profund ostilă, denigratoare și speculativă, în care sînt prezentate în rezumat unele răspunsuri date de fostul rege Mihai unor ziariști francezi:

"Presa franceză de astăzi (sîmbătă, 18 noiembrie a.c.) continuă să comenteze situația din România publicînd și un interviu cu regele Mihai realizat de Patric Weisman și Nicolette Frank pentru "Figaro Magazine".

"La întrebarea ziariștilor cum vede regele Mihai România de astăzi, el a răspuns: "Este o tiranie, cum să califici altfel un stat ale cărei servicii de securitate numără un agent la 12 cetățeni." Și regele continuă să descrie cu cifre, dezastruoasa situație a țării.

La întrebarea cum ar trebui să se comporte Occidentul față de actuala putere, regele a răspuns: "... ... trebuie izolat și denunțat de întreaga comunitate internațională. Nu am de cît sfaturi guvernelor occidentale, dar îmi pare de datoria mea să adopte o adevărată politică de sancțiuni contra Bucureștilului, să aleagă bunurile produsele românești, ca ele să rămînă în țară".

Regele Mihai a mai declarat că toate popoarele Europei, care trebuie să se bucure de autodeterminare, ceea ce de fapt o proclamaseră doar acordurile de la Ialta, acorduri pe care sovieticii nu le-au respectat nici un moment.

./.

Fila din dosarul de urmărire informativă a Regelui Mihai, un buletin de ascultare a BBC Radio

României. „Instituirea regatului este, la noi, indisociabilă de dobândirea independenței naționale și de întregirea neamului. Regatul corespunde unei perioade de suveranitate autentică, în care România a devenit un stat modern, a adoptat democrația parlamentară, a procedat la reforma agrară prin care pământul a fost distribuit țăranilor fără rezerve, a introdus învățământul obligatoriu și a devenit o țară care-și avea locul ei meritat în marea familie europeană. România nu are o tradiție republicană. Republica este la noi sinonimă cu lovitura de stat din 1947 și cu instaurarea nelegitimă a comunismului, iar sistemul «prezidențial-executiv» nu poate fi decât asociat cu numele lui Ceaușescu, care l-a introdus în 1974. Rămâne de la sine înțeles că abdicarea forțată de la 30 decembrie 1947 este nulă și neavenită.", a mai spus regele în fața diasporei române din Franța. Regele admite, în același discurs, că restaurarea monarhiei nu va rezolva peste noapte dificultățile prin care trecea România la începutul anilor 1990. Însă ar crea atmosfera propice pentru a le fața față. De remarcat faptul că aceste mesaje legate de oportunitatea reinstaurării monarhiei în România au fost date în fața unor oameni care nu trăiau în România și care era puțin probabil să și voteze acolo unde se aflau, în cazul organizării de alegeri. Nu putem să nu ne întrebăm ce efect ar fi avut aceste mesaje, dacă ele ajungeau la urechile alegătorilor din România, din acea perioadă.

Cu ocazia aniversării din 1992 a Unirii Principatelor de la 24 ianuarie, Regele Mihai a trimis un mesaj participanților la Consiliul național al Unirii, întrunit la Iași. „Am aflat cu mare interes de întâlnirea care se va ține la Iași, la 24 ianuarie – ziua aniversării Principatelor – între membri ai parlamentelor de la București și Chișinău și alți reprezentanți ai vieții publice și civice din România și din Republica Moldova. Sunt adânc preocupat de tot ceea ce privește teritoriile de peste Prut și, în acest context, sperăm cu toții să putem anula, într-un spirit de înțelegere și cooperare cu Ucraina, care și-a dobândit recent independența, consecințele pactului Molotov-Ribbentrop, care au afectat într-un mod atât de nefast aceste dragi ținuturi. Am urmărit cu adâncă emoție eforturile curajoase depuse de către frații și surorile noastre de peste Prut în realizarea democrației politice și afirmării naționale. (...) După cum este normal într-un stat independent și democratic, cetățenii de la Răsărit de Prut și reprezentanții lor, aleși în mod democratic, sunt singurii care vor decide direcția pe care o va lua viitorul lor. Știm că ei încearcă să-și reafirme rădăcinile lor românești cât să se și reintegreze în Europa, spre binele tuturor locuitorilor acestor teritorii, indiferent de originea lor etnică." [4, p. 293], transmitea Regele Mihai basarabenilor.

Integrare europeană *avant la lettre*

Regele Mihai nu a pierdut nicio ocazie să își declare poziția față de românii care trăiesc în afara granițelor actuale ale României. Într-un mesaj făcut public la 25 august 1992, Majestatea Sa vorbește chiar despre sensibilul subiect al deznaționalizării. „Am afirmat, de asemenea, nelăsând loc unei ambiguități, că faptul de-a fi Regele tuturor românilor mă îndreptățește să cer cu hotărâre înlăturarea tuturor convențiilor și tratatelor care au adus știrbirea integrității Patriei. Tot astfel, n-am ezitat să arăt că populația românească din Ungaria, fosta Iugoslavie, Bulgaria, Ucraina sau Grecia, a fost supusă unui proces de deznaționalizare și că acest proces continuă să se desfășoare datorită lipsei de interes manifestat de autoritățile române actuale." [4, p. 305], spune Regele Mihai în mesajul său.

De remarcat faptul că regele vorbea despre integrare europeană cu mult înainte ca România să devină membru (2007), iar Moldovei i-a s-a acordat statutul de țară candidată la accederea în Uniunea Europeană în iunie 2022, adică la exact 30 de ani de când Regele Mihai statua importanța unui astfel de demers.

Într-un interviu acordat lui Mircea Ciobanu, Regele Mihai vorbește despre România și Basarabia în termeni în care nu face distincție între cele două țări. „Ori de câte ori vine vorba, între oamenii politici, în ziare, despre pactul Ribbentrop-Molotov, sunt uimit să aud pomenindu-se despre Țările Baltice și Basarabia. Interesant că apropierea asta se face și la București, și la Chișinău. Nu e bine. Dacă tot e să se facă apropieri, atunci logic e să se spună: Țările Baltice și România. Altfel, se creează impresia că Basarabia trebuie să-și poarte singură de grijă, ca o țară de sine stătătoare, care în urma pactului amintit și-ar fi câștigat autonomia. Este absurd – dar nu reiese asta?" [5, p. 340], se întrebă regele. Majestatea Sa mai spune că Basarabia nu poate fi cerută decât de la București. O catalogheză drept o problemă geopolitică care trebuie rezolvată în termenii ei.

Bararabia, ținut autonom doar în mintea diversioniștilor ruși

Putem spune, fără să greșim prea mult, că Regele Mihai era tranșant și neechivoc în declarațiile sale. „Basarabia nu a fost niciodată un ținut autonom – decât în mintea diversioniștilor ruși. Ei s-au numit singuri salvatori ai popoarelor, eliberatori, ocrotitori ai națiunilor sau minorităților asuprite. Și pe vremea când veneau în numele ortodoxiei, și când s-au făcut propovăduitori ai comunismului, au folosit aceste vorbe mari ca să provoace sciziuni chiar și acolo unde n-ar fi locul. S-au priceput să deștepte în om un fel de vanitate care-l rupe de semeni și-l face să acționeze împotriva lui însuși. E de ajuns să-i spui unui om slab de înger că de el depinde cursul spre bine al unui moment istoric – și dintr-o dată el nu mai aude nimic, decât opinia pe care i-ai strecurat-o când l-ai împovărat cu o atât de mare responsabilitate." [5, p. 341], așa explica Regele Mihai situația din Basarabia și din alte zone ocupate de ruși.

Regele a mai vorbit și despre importanța alegerilor libere, însă a avertizat asupra faptului că atunci când sunt organizate referendumuri în țările din Europa de Est, cu toate structurile sovietizate, referendumurile sunt instrumentele prin care dorința populației poate fi manipulată cel mai ușor. Regele remarca faptul că în dictaturi, procentul de participare la referendumuri ajungeau până la aproape sută la sută. Fin observator al politicii din țările foste comuniste, regele spune că și după căderea dictaturilor, procentele au fost aproape întotdeauna de partea celor de la putere, care au organizat alegerile. Mai mult, Regele Mihai duce raționamentul până la capăt și spune că popoarele din marea închisoare comunistă nici n-ar fi fost chemate la urne dacă organizatorii alegerilor ar fi știut dinainte că există un risc ca rezultatul să nu le fie favorabil. „Uniunea Sovietică se destramă sub ochii noștri. Mijloacele prin care ea a reușit să țină popoarele într-o barbarie absurdă, aceste mijloace supraviețuiesc și vor continua să dea rezultate, dacă instituțiile care le-au favorizat nu vor fi desființate.", mai spunea Regele Mihai în același interviu fluviu.

Încă un 1 Decembrie fără toți românii

În anul 1992, unul dintre cei mai activi ani ai Regelui Mihai în ceea ce privește mesajele și

acțiunile publice, Majestatea Sa nu a ratat nici momentul marcării a 74 de ani de la Marea Unire din 1 decembrie 1918. El a vorbit despre importanța istorică crucială a acelui moment, dar și despre un subiect mult mai sensibil: teritoriile luate de comuniști, care la 1918 făceau parte din România Mare și care nu au mai fost returnate. „Pentru ca ziua de 1 Decembrie să redevină o sărbătoare în adevăratul sens al cuvântului, ar trebui ca la celebrarea ei să participe cu aceleași drepturi și cu aceeași legitimă bucurie românii din Basarabia, din Bucovina de Nord și din ținuturile Herței. Ei însă se află dincolo de granița Prutului, într-o stare care nu justifică în nici un fel jertfa românilor din Decembrie 1989. Oare nu pe temeiul acestei jertfe s-a cerut înlăturarea comunismului? Iar înlăturarea comunismului nu înseamnă totodată și redobândirea dreptului de a cere ceea ce imperialii comunismului ne-au răpit?", spune regele în mesajul său.

Un an mai târziu, în 18 octombrie 1993, interesul regelui pentru ceea ce se întâmpla în Basarabia nu era cu nimic mai mic. Urmărea îndeaproape realitățile de peste Prut și comenta public ceea ce vedea/constata acolo. De data aceasta, regele vorbea despre procesul pe care „autoritățile falsului stat transnistrean" l-au intentat grupului Ilie Ilașcu. Regele vorbea despre membri acestui grup de români „ce și-au asumat vina de a reprezenta legitima dorință de unire cu Țara a românilor din teritoriile ocupate" [6]. Regele Mihai declara, răspicat, că a remarcat caracterul diversionist al procesului de la Tiraspol, o adevărată provocare la adresa tuturor țărilor care au refuzat să recunoască așa-zisa Republică Transnistreană, provocare care a culminat cu rechizitoriul prin care se cere condamnarea la moarte a celor trei patrioți români, cărora li s-a spus generic „Grupul Ilașcu". Regele Mihai atrage atenția că fantomatica putere de la Tiraspol a reușit să provoace diferite foruri și personalități internaționale care s-au pronunțat dacă nu pentru clemență, cel puțin pentru strămutarea procesului în Chișinău. „Acest transfer de legitimitate n-ar fi fost cu putință dacă autoritățile de la Chișinău și București ar fi reacționat prompt față de abuzivul proces, dar, înainte de toate, față de însăți aventura secesioniștilor transnistreni. Atitudinea lor, pe cât de apatică, pe atât de ambiguă, trădează încă o dată o politică de subordonare în raporturile cu Rusia, ale cărei interese dictează prezența Armatei a 14-a pe un teritoriu autonom și controlat în exclusivitate. Condamnarea la moarte a românilor din grupul Ilie Ilașcu denotă cât de mare este pericolul federalizării Moldovei și, implicit, cel al fărâmițării teritoriilor de graniță de aparțin României istorice", spunea, plin de curaj, Regele Mihai, în mesajul său, dat în anul 1993, când încă locuia în Elveția, pentru că nu i-a fost îngăduit de autoritățile de la București să se întoarcă definitiv în țara sa natală, însă înțelegea mai bine realitățile geopolitice din Moldova și din România și reacționa în consecință, mai vocal și mai lucid decât autoritățile vremii din cele două state.

Mai mult decât atât, regele avea curajul să vorbească deschis despre reîntregirea României, chiar în acest context, în care spune că cere românilor de pretutindeni să se opună prin toate mijloacele acestei periculoase diversiuni, reprezentată de separatiștii de la Tiraspol.

O mică reparație: i-au dat înapoi cetățenia ridicată de comuniști

Exilul Regelui Mihai s-a încheiat, *de facto,* în 1997, în timpul mandatului de președinte al lui Emil Constantinescu. Decizia Consiliului de Miniștri nr. 797 din 22 mai 1948 de retragere a „naționalității" (sic!) a fost revocată prin Hotărârea de Guvern nr. 29 din 1997, semnată de prim-ministrul României de la acea vreme, Victor Ciorbea. Prin această hotărâre, i-a fost redat Regelui Mihai statutul de cetățean al României și a primit pașaport românesc. În Basarabia a fost primit de abia în 2006. După o pauză de 65 de ani, Regele Mihai a revenit în Moldova pe întâi iunie 2006, pentru a participa la inaugurarea Cimitirului Românesc de Onoare, din satul Țiganca, raionul Cantemir. „Vestea venirii regelui a provocat o explozie de entuziasm și de curiozitate. Oamenii s-au adunat în număr mare la cimitir și au așteptat să îl vadă pe omul care le-a fost de două ori rege. Mihai al României a fost întâmpinat cui aplauze de locuitorii din

Regele Mihai a participat la inaugurarea cimitirului revalorizat de la Tiganca, 2006

Țiganca și din satele din apropiere", descrie momentul reîntoarcerii Aliona Grati. [2, p. 153-154]

Actualitatea mesajului regal

În ciuda lungului său exil, Regele Mihai a rămas conectat la realitățile cu care s-au confruntat atât românii din România, cât și cei din diasporă. Declarațiile sale publice nu au fost descurajate nici de atitudinea față de el a autorităților din România și Republica Moldova. Regele era un fin cunoscător atât al istoriei recente (pe care a trăit-o și chiar făurit-o, prin istoricul act de la 23 August 1944) și un vizionar în ceea ce privește parcursul european al Basarabiei și României. Regele vorbea public și fără teamă de consecințe despre Pactul Ribbentrop-Molotov, despre sovietizare și consecințele acesteia, despre tacticile rusești de a folosi separatiștii în fostele republici sovietice, dar mai ales despre țelul de a reveni în rândul țărilor europene, libere și democratice. Regele Mihai vorbea despre integrare în Uniunea Europeană atât a României, cât și a Republicii Moldova cu 30 de ani înainte ca Moldovei să îi fie acordat statutul de țară candidată.

Referințe bibliografice:

1. Maillefer, Danielle. *Întoarcerea Regelui Mihai*, București: Editura Corint, 2017.
2. Grati, Aliona. *Regele Mihai și Basarabia. O poveste uitată de neuitat,* București: Editura Eikon, 2021.
3. Tănase, Stelian. *Conversații cu Regele Miha*i, București: Editura Corint, 2018.
4. Ciobanu, Mircea. *În fața neamului meu*, Iași: Editura Princeps, 1995.
5. Ciobanu, Mircea. *Convorbiri cu Mihai I al României*, București: Humanitas, 2008.
6. Arhiva Regelui Mihai, Săvârșin, Mesajul Majestății Sale Regele Mihai către români, în apărarea grupului Ilie Ilașcu, 18 octombrie 1993.